

POSAMEZNIK in DRUŽBA

Sociologija se lahko ukvarja z več vprašanji:

- z vprašanjem družbene strukture ali z družbenim delovanjem (**makro** – kako družba deluje, **mikro** – ukvarja se s posameznikom, izhaja iz individuuma, pristop)
- z vprašanjem družbenega reda – kako družba funkcionira, kaj lahko posameznik pričakuje od družbe
- z vprašanjem odnosa posameznika in družbo, kot celoto (odnos med akterjem in strukturo) – kaj lahko akter pričakuje od strukture, koliko struktura določa posameznika, vzajemen odnos
- z vprašanjem družbenega razvoja (kaj vpliva na družbene spremembe) – kako se družba spreminja, kam pelje, npr. davčna reforma, to rešujejo ekonomisti, morali bi vsi družboslovci, kaj to pomeni dolgoročno
- z vprašanjem znanstvenosti (ali ima sociologija svoj epistemološki – spoznavni model) – ali ima sociologija svoj raziskovalni aparat

Binarne opozicije:

- posameznik – družba
- struktura – delovanje
- objektivno – subjektivno
- kolektivno – individualno
- red – delovanje
- mikro – makro analiza – npr. samomor: MAKRO: v kakšni družbi se je to zgodilo, MIKRO: zakaj se posameznik odloča za to skrajno dejanje
- realizem – konstruktivizem

Dve skrajnosti na kontinuumu človeške družbe. Kako upoštevati in obravnavati in zajeti ter obravnavati oba spola?

Temeljno vprašanje:

- ali družbeno realnost ustvarjajo posameznik in njihovo delovanje ali nad-individualne družbene strukture? Modernizacija družbe je temeljila na dveh temeljih:
 - naraščajoči individualizaciji družbe – posameznik postaja vse bolj avtonomen
 - organizacijskem strukturiranju družbenega življenja – ta isti posameznik postaja objekt, delček v formalnem organiziranju družbe, vendar pa so posamezniki različni in se bolj prilagajajo ali manj
 - institucije te gnetejo celo življenje – nekateri se temu uprejo, nekateri pa temu niso kos

Sociologi se razdelijo na dva tabora:

- eni pristajajo na individualno avtonomijo
- drugi pristajajo na nad – individualne strukture

Marx: »Ljudje ustvarjajo zgodovino, vendar ne v pogojih, ki bi si jih sami izbrali« – ljudje se rodimo v pogojih, kjer so nam določene stvari dane, ljudje smo akterji, potrebno je vedeti, kaj je mogoče v danih okoliščinah, svet moramo razumeti in nato spremeniti

Weber niha med obema pristopoma:

- v metodološkem se je oprl na individualno metodo – pojem delovanja, ki je vezan na posameznika in njegovo subjektivno interpretacijo
- po drugi strani poudarjal pomen racionalne birokratske organizacije (brez katere moderna družba ne more obstajati; temelji na nekem neindividualnem delovanju), kot apersonalno, hierarhično, funkcionalno strukturo

Napak bi bilo tistim, ki se zavzemajo za strukturni ali sistemski pristop (Parsons, Luhmann) pripisati zanikanje zgodovinskega in političnega.

Osnovna izhodišča za obravnavanje odnosa med posameznikom in družbo:

1. Skupina ni mehanični agregat posameznikov (Socialni agregat = množica, ki se je slučajno znašla na istem kraju in času, posameznik se različno obnaša glede na to v kakšni množici je; imamo skupno identiteto

- skupina ima neko posebno kvaliteto, ki ni zgolj seštevek lastnosti posameznih članov
- to pa še ne pomeni, da imajo nad – individualne strukture absolutni primat nad posameznikom
- tudi ne zanikanje vpliva individualnih lastnosti na lastnosti skupine (karizmatične osebnosti)
- skupina ni zgolj seštevek lastnosti posameznikov, pač pa ima posebno lastno = identifikacijo

2. Ko posameznik deluje moramo pričakovati, da imajo njihova intencionalna dejanja tudi take posledice, ki jih niso pričakovali (in obratno)

- niso vedno racionalni (posamezniki)
- spoznanje: strukturalne omejitve, ki se jih posamezniki ne zavedajo, ali nimajo zadosti informacij, onemogočajo doseganje racionalnih ciljev
- GIDDENS: moramo se odpovedati predpostavki, da je bilo delovanje...

3. Akterja ne moremo vedno in v celoti pojmovati kot oblikovalca družbenih odnosov in struktur

- bolj ustvarjalen, ponekod le statist
- posamezniki in skupine so tu precej razlikujejo predvsem glede na njihovo mesto v družbeni skupini
- akter ni **PASIVNA MARIONETA** (odsev ali rezultat institucionalne racionalne logike), ne **HOMO CREATOR**
- posameznik ima svojo dejavno vlogo v produkciji družbenega sveta v okviru svojega relevantnega sistema – ta pa se med posamezniki precej razlikuje

MAX WEBER (1864 – 1920)

- ne funkcionalist, ne marksist, tudi ni oblikoval svoje teoretske šole, izogibal se je teme, da bi izoblikoval zaprt sociološki sistem ali dajal sodbe
- to pa še ne pomeni, da ne bomo obravnavali njegovih teoretskih prispevkov k obravnavanju posameznih pomembnih socioloških vprašanj – ravno obratno
- Weber – klasična socialna misel
- Ukvarjal se je s celo vrsto področij človekovega življenja: religija, ekonomija, ekonomska in pravna zgodovina, glasba...
- Bil je utemeljitelj nemške akademske sociologije
- Ko vstopiš v politiko nisi več znanstvenik
- Najbolj znano socialno delo = **PROTESTANTSKA ETIKA IN DUH KAPITALIZMA (1905)**
- Vir originalnih idej = za organizacije (pravne, kulturološke...)

Webrova kritika Marxa:

- Weber se je srečeval in soočal z marksizmom kot z močnim idejnim dejavnikom v takratni Nemčiji – in ne kot z nečim, kar bi sodilo v preteklost
- Odnos do marksizma in Marxa
- Weber odločno zmerja, sprejme, priredi, določena stališča zavrne, se distancira
- Marx + Weber = pogoji nastanka sodobnega kapitalizma = formalno svobodni delavci, ločenost delavcev od produkcijskih sredstev
- Marx = zanimanje za notranja protislovja v kapitalističnem sistemu = ti izhajajo iz kapitalistične delitve dela in nasprotja med razrednimi interesi proletariata in buržoazije
- Weber = posameznika določajo poleg ekonomske situacije tudi znanje, moč, ugled

- Za njega je razredna delitev samo en del družbene slojevitosti
- Posamezniki, ki uživajo v družbi podoben ugled in imajo podobne kulturne značilnosti (poseben družbeni sloj), znotraj katerega se odvija večji del neformalnih družbenih formacij
- Delitev dela – način organizacije, ki prinaša dobre rezultate
- Marx in Weber uporabljata iste pojme – vidita pa jih različno, Weber vidi birokracijo kot nujen in zato večeren pojav, Marx vidi birokracijo kot produkt določene dobe, kot pojav, ki je spremenljiv, ki ga je mogoče preseči

POSAMEZNIK IN DRUŽBA (SIMMLOVO POJMOVANJE ODNOSA INDIVIDUUMA IN DRUŽBE)

Splošno (ne po Simmlu):

- Kaj je družba? Težko dobiti odgovor
- Je živa tvorba, ves čas se spreminja (fluidna, izmikanje)
- Nekateri se temu pojmu izogibajo, vendar brez tega ne gre
- Gre za družbena dejanja in družbene pojave

Različni pristopi k pojmovanju družbe:

1. vse do pojava modernega meščanstva ni bilo jasne razlike med državo in družbo (človek kot zoon politikon)
2. pojem družbe kot nekaj kar je različno od države, razvijajo šele zgodnji meščanski filozofi in ekonomisti (meščanska ali civilna družba – Ferguson, Hobbes)
3. pod vplivom Benthama se razvije nominalistično individualistično pojmovanje družbe – družba je vsota posameznikov, njihovih medsebojnih dejanj in posamičnih povezav
4. filozofi pa so družbo pojmovali kot nekaj, kar je posamezniku nadrejeno in je mnogo močnejše od; pojavila pred posamezniki in jim je nadrejena (fr. konservativa 19. st., predstavniki nemške zg – pravne šole, sodobni funkcionalizem – Durkehim)
5. **Durkheim:** bistvo družbe je v kolektivni zavesti, v državnih institucijah, ki nastajajo in se razvijajo neodvisno od posameznikov, njihove volje in nagibov
6. razmerje med posameznikom in družbo je zapleteno razmerje, ki ne zanemari niti povezav, niti razlik, niti delitve med naravo, družbo in posameznikom
7. posameznik v mnogih primerih dojema družbene odnose kot objektivnost, kažejo se mu kot nekaj vnaprej danega – to danost dojema kot objektivnost, čeprav je v bistvu le rezultat človeških dejanj
8. nekateri smatrajo družbo za največjo družbeno skupino

Pogled v zgodovino – H. Spencer, začetnik sociologije

- organska analogija v družboslovju, človeška družba – visoko razviti organizmi
- družba je super organski pojav, ki je potrjen istim zakonom rasti in razvoja kot vsako drugo živo bitje naravnemu zakonu
- nasprotoval je prepričanju o človekovi svobodni volji
- družba je celota – posebna entiteta v odnosu do njihovih delov – posebej tu povdarja trajnost odnosov med posameznimi deli te celote – zaradi česar daje celoti posebno eksistenco
- stalni odnosi med deli družbe so analogni stalnim odnosom med deli živega telesa (telo – družba raste, se spreminja – zato se spreminja tudi notranja struktura celote, rastočo diferenciacijo struktur spremlja rastoča diferenciacija funkcij

Individuum

- pojem je star, sama beseda pa se izoblikuje v 18. stoletju
- **Adorno** □ sociologija je dolgo zanemarjala proučevanje individuov v družbi (bolj – medsebojnih odnosov skupin, razredov in družbenih institucij)
- Kaj je individuum □ človekovo življenje je v bistvu in ne samo slučajno življenje v skupnosti
- Posamezni individuum je nenehno v dinamičnem odnosu z drugimi individuumi, družbo in naravo

1. Predvsem se v sociologiji ukvarjajo z vprašanjem kako posameznik sebe umesti v določeno družbo:

- vemo, da z določeno starostjo otrok začne sebe locirati v odnosu do drugih (v času prihoda v šolo poznajo ime, priimek, bivanje... kaže se navezanost na mati; najprej sebe dojema kot drugo osebo, o sebi govori v tretji osebi... šele nato se začne spoznavat)
- zanima nas: način na katerega takšno lociranje posamezniku pove kaj on/ona lahko počne in kaj lahko pričakuje od življenja
- premikanje v družbi pomeni premikanje znotraj pazljivo definirane sistema moči in prestiža

2. Vprašanje kdo smo mi, kdo so oni?, oni so vedno drugačni, na nek način nevarni, nas celo ogrožajo. Lahko opazamo kako se izoblikuje pojem jaz in oni, oni so tam, oni so izoblikovalci pravil, oni so začrtali pot...

- osnovne koordinate znotraj katerih se nekdo lahko giblje in odloča so zagotovo naredili drugi □ večina njih tujci, mnogi od njih niso več živi
- institucije so seveda interne, težko premakljive in težko jih je spreminjati
- če hočemo analizirati kako drugi – oni oblikujejo naše življenje moramo raziskati dve pomembni področji raziskovanja: SOCIALNO KONTROLO in SOCIALNO STRATIFIKACIJO
- kaže se, kot da sta posameznik in družba dve entiteti, ki sta v nasprotju
- družba je dojeta kot zunanja realnost, ki izvaja pritisk in prisilo nad posamezniki
- Zakaj potem ne trpimo bolj zaradi moči, ki jo ima nad nami družba? Zakaj se posameznik drži pravil?
- Zakaj ubogamo oblast, smo konformni? Zaradi ugodja se nam splača, čeprav je cena včasih prevelika

Bolj natančno se s temi vprašanji ukvarjajo naslednji sociološki pristopi:

- teorija vlog (William James, Charles Cobbey, Gerog Herbert Mead)
- sociologija znanja
- teorija referenčnih skupin

Teorija vlog

- individuum, ki vstopa v različne situacije se sooča z različnimi pričakovanji in zahtevami, in s specifičnimi odgovori na ta vprašanja
 - v povprečju se individuum sooča z različnimi pričakovanji v različnih življenjskih obdobjih v družbi
 - vloga je tipiziran odgovor na tipizirana pričakovanja – družba je vnaprej določila temeljno tipologijo
 - če bi uporabili jezik gledališča bi lahko rekli, da individuum skoči v vlogo, ki mu je vnaprej pripisana
 - vloga v sebi nosi vzorec obnašanja v skladu s katerim naj se individuum obnaša v določeni situaciji
- Vloge se pri izvajanju od enega do drugega seveda razlikujejo

- vloga je dinamično (aktivno) izražanje nekega statusa (vsak ima tudi pasivno stanje)
- posamezniki imajo status in igrajo vloge (Linton 1937)
- status študenta
- biti stric v določenih kulturah

Ker posedujemo več različnih statusov istočasno, igramo tudi več različnih vlog. Robert Merton je izoblikoval termin **ROLE SET** – niz vlog, s katerimi je označil vrsto vlog, ki je vezana na nek status

ŽENSKA

- statusi: Slovenka, profesorica, mati, raziskovalka
- kateri so pripisani, kateri pridobljeni

Vloge:

- več vlog
- obremenjenost z vlogami
- konfliktnost vlog
- izhod iz vloge

GEORG SIMMEL (1858 – 1919)

- nemški sociolog
- napisal 20 knjig, in ogromno člankov
- ni pa imel učencev
- ukvarjal se je s posamezniki v njihovih vsakdanjih mikroskopskih manifestacijah življenja
- družba je zapletena mreža mnogovrstnih in mnogokratnih odnosov med posamezniki
- če bi ga morali označiti bi bil mikrosociolog, vprašanja: zakaj se podrejamo?...

TEMELJNA VPRAŠANJA SOCIOLOGIJE (1911)

- zadnji obsežnejši spis iz področja sociologije
- kadarkoli z dovolj visoko frekvenco potekajo »interakcije med ljudmi« imamo opravka z družbo
- pri tem misli na interakcijske kristale kot so: družina, država, ceh, cerkev, družbeni razredi, organizacije, ki povezujejo v skupne interese
- ključno stališče Simmla: človeka v vsem njegovem delanju določa okoliščina, da živi v interakciji z drugimi ljudmi

KAKO JE MOGOČA DRUŽBA?

- po njegovem mnenju se družba oblikuje neposredno z medsebojnimi delovanjem objektov, ki s tem ustvarjajo sintezo (subjekti ustvarjajo tvorbe, so pa tudi ustvarjeni od teh tvorb; smo tako produkt nečesa kot tudi aktivni ustvarjalci)
- družbena sinteza obstaja sama po sebi, ne glede na opazovalca – ni stvar apriornih kategorij človeškega duha
- družba je torej rezultat zavestnega delovanja zavestnih bitij in zato tudi zapletena mreža mnogovrstnih odnosov med posamezniki

OBSTOJ POSAMEZNIKOV

- tudi obstoj posameznikov in njihova subjektivnost sta absolutna in neodvisna od opazovalca, vendar lahko opazovalec s pomočjo apriornih kategorij posameznika spremeni v objekt svojega opazovanja in spoznanja in ga s tem do neke mere tudi ustvarja
- te apriorne kategorije: razred, poklic, izobrazba so tudi osnovni pogoji sociološkega spoznanja

- namesto da bi ljudi spoznali v vsej njihovi konkretni subjektivnosti, jih spoznavamo s pomočjo posplošenih vnaprejšnjih kategorij: npr. nekoga ki ga spoznavamo uvrstimo najprej v neke kategorije: je mlad, je zdravnik, izvira iz meščanskega srednjega razreda etc. šele potem morda pridejo na vrsto konkretnosti

TIPIZACIJA INDIVIDUALNOSTI

- ta proces Simmel imenuje tipizacija individualnosti
- toda taka tipizacija ni brez preostanka – to je imenoval ostanek osebnosti
- osebnost vsakega posameznika, posameznice je namreč sestavljena iz dveh delov: družbenega, ki je proizvod družbe in osebnega, ta pa določa odzivanje posameznika na družbene vplive in hkrati soodloča o tem, kakšna bo družba
- popolna vključitev posameznika v družbo je zasnovana na njegovi zavesti o nujnosti, da sprejme vlogo, ki mu je dodeljena
- s tem sprejme družbene naloge za svoje – iz tega spoznanja so kasneje izhajale teorije družbenih vlog
- nadindividualne strukture: država, družina, mesto, politična stranka so kristalizacija omejenih interakcij, čeprav ohranjajo neke vrste avtonomijo in trajnost v razmerju do posameznika
- družba obstaja le dokler obstaja medsebojna interakcija med posamezniki, dokler se posamezniki na osnovnih...
- družba nastane, ko posamezniki zaradi uresničevanja različnih interesov oz. doseganja različnih ciljev delujejo drug na drugega in...

DRUŽBENA KONSTRUKCIJA REALNOSTI (POSAMEZNIK IN DRUŽBA)

Odnos DRUŽBA in AKTERJI

- kako posameznik živi v življenju, kako si posameznik konstruira družbo, življenje

1. Družbeni sistem programira delovanje nas in skupin □ npr. institucionalizacija norm in vrednot

- delovanje posameznika – Durkheim, Parsons
- kolektivni akterji □ npr. razred pa določa družbeno strukturo oziroma odnos do produkcijskih sredstev (Marx) oz. oblasti (Dahrendorf)

2. Sistemska teorija družbe – zanjo so akterji sekundarnega pomena tako pride do depersonalizacije akterja in personalizacije...

Berger in Luckmann □ vzpostavljata zvezo med akterjem in sistemom (volja sinteze med posameznikom in sistemom)

- družba je konstrukcija (je objektivizirana realnost)
- tudi človek je produkt družbe (zakaj človek nekatere stvari preprosto sprejme)
- družbeno realnost oblikujejo trije procesi:

1. **eksternalizacija**
2. **objektivizacija**
3. **internalizacija**

Kako razumeti vsakdanje življenje?

- kako razumeti človeka in njegovo delovanje, kaj človeka vodi v življenju, zakaj ravno to, zakaj avtomatizem
- Zakaj mnogo stvari delamo brez razmisleka, po avtomatizmu
- Kakšne motivacije vodijo posameznike v vsakdanjem življenju

- Berger in Luckmann sta se pri odgovorih na to vprašanje zgledovala oz. sta nadaljevala delo Alfreda Shutza
- **Alfred Shutz** (1899 – 1959) □ kako svet vidi običajna oseba v vsakdanjem življenju v tako imenovani naravni drži

- Svet je zraven razumen tak, kakršen se kaže (prva slika)
- Človek ga dojema kot resničnega in vanj ne hodi
- Shutza so zanimali predsodki, stereotipi, klišeji, tipizacije, razlage in seveda kako nastajajo
- To je Svet, ki se vsakdanjemu človeku kaže kot resničen in objektivni; to je svet, ki ima zanj subjektiven pomen in usmerja njegovo delovanje
- Shutza niso zanimali objektivni motivi in razlage ampak dejanski, resnični motivi vsakdanjega življenja

- družbeno delovanje je mogoče razumeti – zato moramo poznati motive tega delovanja (lahko razume in razloži)
- ne gre za posamično delovanje ampak za tipično delovanje posameznikov v tipičnih okoliščinah oz. razmerah – (institucije – s svojimi pravili določajo posameznikovo ravnanje; pride do institucionalizacije posameznikov)
- vzročna pojasnitev: npr. s kolikšno verjetnostjo bo pojavu x sledil pojav y
- Webrovemu razumevanju racionalnega delovanja je dodal kategorijo načrtnosti: menil je da racionalno delovanje poteka po nekem vnaprej pripravljenem načrtu

- delovanje lahko razumemo šele takrat, ko dojamemo motive
- dve vrsti motivov:
 - **da bi motivi** vsebujejo racionalna delovanja: npr. pustil ji je sporočilo, da bi vedela kdaj se vrne. Gre za načrt, v katerem je vključena presoja
 - **ker motivi** pa imajo motive v prejšnjih preživelih motivih (npr. »Odprla je dežnik, ker je začelo deževati.« Gre za privajeno delovanje ob pričetku dežja)

- kako ljudje osmišljajo svoja izkustva in katere zakonitosti uokvirjajo to dojetje
- ljudje se pri svojem delovanju opirajo na vrsto nespremenljivih in samoumevnih predpostavk
- 1. svet dojemajo kot nevprašljiv, trden in verjamejo, da bo tak tudi v prihodnje
- 2. v vsakodnevnih interakcijah z drugimi pa si zgradijo številna dokončna področja pomenov in oblikujejo hierarhije načrtov, s socialno negotovostjo pa se spopadajo tako, da oblikujejo tipe, kar jim pomaga pri interpretaciji in usmeritvi
- 3. na teh in podobnih predpostavkah si ljudje oblikujejo ideologije, verovanja, znanstvene sisteme

- najprej proučiti in opisat temeljne strukture, predznanstvene, samoumevne realnosti človeka v naravni življenjski drži
- za človeka v naravni drži je vsakdanje življenje najvišja in najbolj pomembna vednost
- tak posameznik se le redko postavi v druge realnosti, kjer se oblikujejo posebni končni pomenski svetovi (svet religije, znanosti, fantazije, sanj)
- socialne realnosti se od npr. naravoslovnih razlikujejo
- ne sestavljajo jo mrtva dejstva, ampak je ta svet že predselekcijiran in predinterpretiran s strani človeških bitij, ki mislijo in delujejo v njem in o njem v medsebojnih interakcijah zgradijo vrsto zdravorazumskih konstruktov

- družboslovec razmišlja o nečem že osmišljenem, Shutz opozarja, da družboslovje to pogosto pozablja
- v znanstveno teorijo je treba vključiti tudi subjektivno perspektivo človeka v naravni drži in upoštevati zdravorazumske zaloge znanja – vednosti

ZALOGE VEDNOSTI

- vsakodnevno življenje si olajšujemo z vrsto rutin, avtomatizmov, ti ne vključujejo posebne presoje, razen če nastopi posebna situacija
- ustvarimo si neko zalogo vednosti oz. znanja, ki nam omogoča oz. olajšuje življenje to je znanje na recept
- oblikujeta pa se dve različni vrsti vednosti:
- **subjektivna zaloga vednosti** nastaja v procesu nalaganja – subjektivnih izkušenj, ki si jih pridobimo v življenju, odvisne od tega kam so usmerjeni naši praktični interesi (od subjektivne zaloge vednosti prehaja v družbeno zalogo vednosti)
- nastajanje vednosti: npr. Znanje uporabe računalnika
- **družbene zaloge vednosti** vključuje elemente subjektivne vednosti, a ne vseh, le tiste, ki so intersubjektivno relevantne tudi za druge
- do oblikovanja družbene zaloge vednosti prihaja v intersubjektivnem procesu objektiviziranja
- v zgodovinskem toku se akumulira, kopiči, pri tem sodelujejo različne institucije: cerkev, šola, mediji, itd.
- različni tipi vednosti: **obče vednosti** (vsi), **posebne vednosti** (postaja dejavnik moči (manipuliranje, lahko škodljivo družbi)
- obča vednost je dostopna vsakomur; to so razni običaji, temeljna znanja in veščine (uporaba pribora za jedi)
- različni deli družbe imajo različno zalogo vednosti
- enotna razporeditev ni mogoča: vse ni enako pomembno za vse
- stalna akumulacija je nemogoča, pri prenosu se lahko vsebina izmaliči, itd.
- pride pa tudi do specializacije posebne vednosti, pridobi si avtonomijo in še bolj oddalji od občega; poveča se razlika med laiki in izbranci
- posebna vednost je tudi v načelu dostopna vsakomur, vendar le glede na npr. spol, starost ipd.
- vednost, ki je v eni družbi obča je lahko v drugi posebna (npr. jezik)
- akter vnese v vsako družbeno razmerje neko zalogo vednosti, ki je na voljo in jo ima vedno pri roki
- specializirana posebno vednost v načelu ni dostopna vsakomur, razvijejo se nova pomenska področja (npr. virtualni svet interneta)
- specializirana vednost postane tudi dejavnik moči
- zaloge znanja, ki jih uporablja delujejo kot končno področje pomenov, posameznik pa med njimi prehaja iz enega v drugo – kaj to pomeni?
- z njeno pomočjo se oblikuje zdravorazumsko razumevanje delovanja drugih
- v pomoč so mu različne interpretativne sheme, katerimi tipizira druge, kot poštarja, tujca, zdravnika, itd. predvidi njihov odziv na sloje delovanja in vzdržuje komunikacijo z njimi
- prehodi so lahko šokantni
- npr. iz mestnega vrveža v cerkev – tu veljajo druga pravila, nov sistem interpretacij in odnosov, posebni rituali, itd.

POSAMEZNIK V VSAKDANJIH ŽIVLJENJSKIH SITUACIJAH

- sociološki pogled na posameznika v različnih obdobjih njegovega življenja
- otroštvo, mladost, starost □ poudarek na teh treh obdobjih

OTROŠTVO – kako se ta znajde posameznik v tem obdobju?

- s tem se ukvarja psihologija, sociologija...
- odnos družbe do otroka se je skozi čas spreminjal; podobe otroštva se tudi razlikujejo od družbe do družbe – spremembo je prinesla moderna, in sicer večjo skrb za otroka, vendar ne v smislu ljubezni ali emocionalne pripadnosti; večja skrb celotne družbe in tudi staršev do otroka
- govori se kot o neki vrednosti, vrednoti, ki je emocionalna – starši imajo otroke zato, ker jih imajo radi in ne pa zato, da bi dobili delovno silo ali pa zaradi tega, da bi skrbeli za njih ko bodo stari
- prehodi med obdobji, ki se spontano odvijajo, zaradi starosti, vendar ne gre zgolj zato (gre za dosti bolj kompleksne stvari, kulture, obredov)
- o otroku se **skozi zgodovino govori na različne načine** – kot objekt discipliniranja in izobraževanja, kot o investiciji v prihodnost, kot o objektu ljubezni in človeškem kapitalu
- otrok – vdružbljanje, projekt, ki ga nato starši izpeljejo, ne kot nek subjekt, ki se odziva na to socializacijo
- permissivna vzgoja = nebogljen otrok; nasproti temu pa je represivna vzgoja
- **investicija** – v razmišljanju naših družb (»otroci so naše bogastvo«), naroda (več rojstev je več vojske) in pa tudi na ravni individuuma (v starosti bodo za njih poskrbeli...)
- rojstva se premikajo proti 30 letu in več; to se odločajo takrat, ko si bodo to želeli (družba nekako »napada« posameznike v zvezi s tem in jih sili, da bi do rojstev prišlo prej)
- zaželeni otroci = ljubljene otroci = zdravi otroci = zdrava družba
- **človeški kapital** – zaželen otrok, ki se mu marsikaj nudi in se vanj vlaga; v izobraževanje in izgrajevanje celovite osebnosti – iz nas hočejo starši nekaj narediti
- pojem otroka je javen in distinktiven
- obdobje ko nehaš biti dojenček in do prehoda v mladostništvo – otroštvo; oba prehoda pa nista jasno začrtana
- otroštvo se konča veliko prej, stopnja se pomika navzdol (postaneš prej mladostnik)
- **emocionalno, ekonomsko, socialno** – so otroci odvisni od svojih staršev; družba je odgovorna za vzgojo otrok v več pogledih
- takšno pojmovanje otroka je proizvod moderne družbe; včasih je bila podoba otroka podoba pomanjšanega odraslega
- otroci so zelo hitro vstopili v polje odraslih; najbolj značilno je to, da so začeli zelo hitro delati; fizično lažja dela, razni posli za družino in tudi v novonastajajočih industrijskih panogah (tekstilna industrija) – včasih
- o tem piše A. Puhar, Prvotno besedilo življenja (delali na izključno nizkih strojih, jemali otroke iz sirotišnic, popolni sužnji svojih delodajalcev...), delajo 6,5 ur na dan; pred uvedbo novega zakona tudi 8 ur dnevno
- otroško delo je nekaj na čem je družba delno slonela
- danes je to prepovedano, vendar to ne pomeni, da ne obstaja (skrito)
- Aries Phillipe – govori o odkritju otroka; o različno dolgih obdobjih otroštva

OTROŠTVO V KMEČKIH DRUŽINAH

- otrok se razume kot delovno silo; veliko rojstev, ker so bili potrebna delovna sila na polju ali pa za delo z živino
- bili so pojmovani tudi kot dediči – dedič je bil en sam, zato da se je ozemlje čim manj delilo
- **SHORTER** (teza) – kmečke matere so bile precej ravnodušne do otrok, zato pomanjkanje ljubezni; na čem ta teza temelji? Na visoki umrljivosti, težkih obolenjih, na pripovedih in gradivu iz tega časa (18. in 19. st.)
- **ELIZABETH BADINTER** – teza da iz tega sklepamo – materinstvo ni nek instinkt, ampak konstrukt, ki se je moral izoblikovati; nimajo vse matere čuta za materinstvo
- vedno je bilo tako, da je mati kriva in nikoli pa oče (nikoli se ni noben vprašal kaj je z očetom, ki ga prav tako kot mame ni bilo veliko časa, in ta je še manj skrbel za svoje otroke)
- če hočemo razumeti kako izgleda otroštvo v kmečki družini moramo vedet kako izgleda **vsakdanjik**
- 12 otrok, živina za katero je bilo treba poskrbeti; delali so vsi (tudi oče in mati)

- mame so imele manj časa za svoje otroke, ker so delale ves čas; drugače je bilo pri meščanskih materah
- na kmetih so bili drugačni standardi, zato njihovega življenja ne moremo primerjati z današnjim
- **tesen stik** se je vzpostavil ob delu; vzgoja ob delu in tudi pohvala ob tem; ljubezen se je vzpostavila ob delu
- starejši otroci so tudi skrbeli za mlajše otroke; otroci delajo na polju; po svojih močeh so prispevali k ekonomiji v družini
- različna interpretacija praks takrat
 - **povijanje v štruce** (danes menijo, da so to počeli, zaradi tega da bi jih s tem disciplinirali, vendar to ni res – zavijajo jih v štruce, zato da bi lahko delale še kaj drugega; otroka so lahko pustile tudi na tleh, ker je bilo zaradi štruce »varno«; zavijali so predvsem deklice, da bi imele ravne noge)
 - **odnos do dojenja** (sprejemanje odnosa do dojenja; ciklično; danes je najboljša mati tista, ki doji; mati ki ne doji je neljubeča – včasih pa niso dojile tudi zato, ker jim je hitro zmanjkalo mleka, ker so fizično delale; dojilje – kritičen pogled, služijo s tem)
 - **pogosta smrtnost otrok** (1800 – 1900 je bilo veliko otrok, vendar je bila smrtnost ob rojstvu in do 1 leta starosti zelo visoka; slabe zdravstvene razmere, higiena, ženske so rojevale same, brez nadzora; zastrupitve s kravjim mlekom, ki se je tudi skisalo; point ni bil v tem, da svojih otrok niso imeli radi, ker so smrti imeli za skrajno resno in so žalovali)
 - **odnos do dela otrok** (otroci so delali in starši priganjajo – NE!, šlo je za vprašanje preživetja)
 - **položaj otrok v družini** (iz stoletja ekonomske varnosti – najstarejši ali pa najmlajši podedujeta; pogojeno tudi s spolom; hčerke je bilo treba čimprej poročiti – so dobile doto ali balo; starejši otroci so imeli so tudi veliko odgovornost)
 - **odnos do šole** (konfliktna situacija; šola/družina; treba je bilo delati na njivi, zato so bile velikokrat šole nedeljske; učitelji so velikokrat prosili starše naj otroke pustijo v šolo, zato so morali otroci, če so hoteli iti v šolo narediti vse; zato potem v šoli spijo in ne odnesejo nič; v šoli in družini je bila vzgoja s palico zelo uporabljena metoda)

OTROŠTVO V DELAVSKIH SLOJIH

- pri teh družinah ni bilo kaj za podedovati, ker niso imeli zemlje; velikokrat so bili številčni otroci breme
- otroci so bili neke vrste delovna sila, ki je opravljala pomožna dela (nabirali so odpadni premog in les za kurjavo)
- matere so si med seboj pomagale pri skrbi za otroke (en dan je pazila otroke ena mati, drugi dan druga); skupna skrb za otroke
- pojmovanje kot ekonomski faktor
- odnos do **dela, smrti, vzgoje**
- **delo** – ločitev od dela in gospodinjstva, loči se delovni in prosti čas
- **smrti** – pogosteje umirajo, tukaj je bila smrt razbremenitev stanovanjske stiske
- **vzgoja** – ni veliko podatkov, vzgoja ulice in starejših otrok
- šolanje je ovirano – pred poukom so morali otroci delati, velikokrat jih v šoli ni bilo
- hitro so si želeli osamosvojitve in to seveda ni bilo dobro za družino
- dekleta se zaposlujejo pri gospodinjskih opravilih (čuvanje otrok)
- čas s starši je bil omejen, zaradi dela, na večerne ure dneva
- nosijo malico svojim staršem v tovarno
- vloga staršev je bolj **nadzorna** – predvsem oče, disciplinirajoča; red je moral biti – pater familias v vlogi očeta ali pa je bila mama v tej vlogi, če je bil vdova

OTROŠTVO V MEŠČANSKIH DRUŽINAH

- otrok pojmovan, **kot posameznik**, kot bitje potrebno pozornosti
- delo je fizično manj zahtevno; psihično pa bolj – močna kontrola staršev; niso bili dosti zunaj med svojimi vrstniki
- izobraževanje – šola in družina nista bili v konfliktu; drugače za fanta in punco

- vzgoja □ starši so bili zadolženi, zato so otroci imeli domače učitelje ali druge institucije (internati)
- **pomembni mejniki** □ odnos do dela, izobraževanje (javno šolstvo, ko starši ne opravljajo več te naloge učenja in ko jih ne morejo naučiti še nekaj več; znanje ki ga družba potrebuje; odgovornost družbe/države; šola/ločitev otrok od staršev, podaljševanje šolanja je podaljševanje mladostništva) in individualizacije osebne svobode (izstopi iz kolektiva družine, ni zgolj v družinskem kontekstu)
- **danes** je treba zaščititi pred pretirano skrbjo in nego; na otroka osredičena družba
- **zaščita otroka, psihološko stanje, zdravje, izobraževanje** □ skrbi staršev (danes)

MLADOST

- mladostništvo □ ni neke definicije o tem kaj mladost je, dva pogleda
 - 1. POGLED □ fascinacija nad tem obdobjem, najlepša leta našega življenja
 - 2. POGLED □ strah pred tem obdobjem, mladi nimajo pravih vrednot; nimajo enakih vrednot kot starejši; če pa bi imeli enake vrednote bi bilo nekaj narobe; strah pred mlado generacijo
- mladina in mladost; empirična sociologija □ raziskovanje te populacije in kako se spreminja
- MIRJANA ULE □ empirične raziskave na to temo; napisala je že veliko knjig; longitudinalne študije
- obdobje mladostništva se začne s koncem otroštva (ta konec se premika, vendar je nekako vezan na konec obveznega šolanja), v otroštvu si celotno odvisen od staršev; v mladosti pa se to nekako spreminja
- **začetek mladosti se premika navzdol; prehod v odraslost pa se premika navzgor**; tako da se obdobje mladosti razteza
- meje so premakljive, povezane z odvisnostjo od staršev in zaradi šolanja
- vse družbe poznajo to obdobje, vendar obstajajo za to obdobje različna pojmovanja; tudi faze prehoda so različne
- mladost je prvi poimenoval HALL leta 1904 in je to obdobje poimenoval **adolescenca**
- v 20. stoletju pišejo o adolescenci, kot o nekem enotnem obdobju, v resnici pa obstaja več faz
- z mladostjo se ukvarja vrsta disciplin; tudi politika in pa zabavna industrija
- mladost ima več **dimenzij**:
 - 1. **ena od faz v življenju**; poteka v posameznikovem življenju od otroštva pa do starosti, ki pa naj bi bil precej načrtovan proces; tako iz strani družine kot iz strani posameznika
 - 2. **socialna skupina** za katero je značilno določeno vedenje, hite spremembe, nestabilnost, to da se pustimo presenečat in ni nekih načrtanih vizij; pomen prijateljev in vrstnikov je zelo pomemben; danes tudi značilno da srečuješ trume najstnikov, ki hodijo od lokala do lokala in niti ne vejo kam bi se dali
 - 3. **nepopolni status**; ekonomsko so mladostniki v veliki meri odvisni od staršev; socialno tudi; psihološko je to obdobje tudi odvisno od staršev; vendar pa višji letnik kot si na fakulteti bolj se od tega oddaljuješ
 - 4. **starostna kohorta**; gre za neko zajetje v dimenzijah let.
 - 5. **idealni vrednotni pojem** □ vitalnost, živahnost, idealiziranje tega obdobja
- zaključek otroštva je povezan z nekaterimi nalogami, ki nam jih nalaga družba: šolanje
- šolanje je naše delo v tem trenutku in institucija za prihodnost (izbira šole je pomembna: na izbiro pa vpliva □ socialni izvor, družinske podpore, aspiracije staršev, predhodni učni uspeh...)
- **družbeni konstrukt** □ kako mladi izgledajo, kako se mladost spreminja je stvar odprtosti družb, tistega okolja, naroda, običajev, formalnega in neformalnega nadzora, možnosti...
- **vpliv več dejavnost na to kako se mladost konstruira**
 - 1. **šola in pedagoški proces** □ na mladino gledajo kot nedorasle, ki jih morajo podučiti
 - 2. **javni govor (politični)** o mladostnikih, pa tudi znanstveni diskurz (mladina je zaradi teh raziskav postala apatična? Privatizacija mladine?)

- **3. mladinske kulture in subkulture**, ki kot notranji dejavnik vpliva na mladostnike
- HALL □ značilni stresti, upori... kaže se v drugačnih oblikah, ta koncept obvladujeta dve metodologiji □ **idealizacija mladosti** (mladi so up), **podcenjevanje mladosti** (gledajo na mladost kot zgolj neko problematično obdobje)
- obdobje identitetnih kriz (Kdo sem jaz? Kaj sem? Razna vprašanja...); obdobje neravnovesja o predstavi o sebi; izumljaš sebe kot nekaj novega; rezultat uspešne predelave je **reorganizacija osebnosti** in razvoj zrelejših odnosov do vrstnikov in institucij = trdna uravnotežena osebnost
- **na to kako družba gleda na mladost vpliva:**
 - **1. šolanje in občutno podaljševanje šolanja**
 - **2. razširitev pravic in pravne zaščite tega obdobja**

IDENTIFIKACIJA TREH OBDOBIJ PREHODA V MLADOSTI (znotraj obdobja mladosti so tri obdobja prehoda)

- 1. KLASIČNO OBDOBJE MLADOSTI** (med 16 – 19 letom) □ sinhron prehod, neodvisnost; končana poklicna srednja šola; REZ □ odnos do družine, politike, avtoritete; nek OSTER REZ (ČIST) □ pri nas večinoma prizidki, pozidki, nadzidki; močna neformalna kontrola (tašča, mama, oče), zato do močnega reza ne prihaja, ker močne osamosvojitve ni; značilna ukoreninjenost; odvisnost od staršev se nadaljuje
- 2. POSTADOLESCENA ALI POST MLADOST** (med 20 – 24 letom) □ to oblikuje prvi KENINGSTONE; empirične študije med študenti v Ameriki; gre za podaljševanje odvisnosti od staršev in od družbe; oblast, družba se z njimi ne ukvarja, da vendar s tem ko jim je nudila izobraževanje se zgodi tudi to da se izobražujejo tudi na način, ki družbi ne rabi (**neka kritična množica**) □ ta množica ima nek potencial, ki vidi tudi napake in javno govori o njih, si upa; ta pojav je možen tudi, ker so dobili možnost reflektirati družbo in so dobili možnost to zavračati (to kar jim družba govori); novi poskusi in načini življenja (flower power); mladi se **kritično odzovejo** na družbeno dogajanje; konflikti, upori in tudi socialni dogovori
- 3. POZNA MLADOST ALI MLAJŠA ODRASLOST** (med 25 – 29 letom) □ povezano s podaljševanjem študija (šolanja); nimajo še lastne družine, neka ekonomska odvisnost je še vedno prisotna; to je tudi neko »lagodno«, zanimivo življenje